

Afasi/dysfasi och talapraxi - Logopediska riktlinjer

Bakgrund

Afasi/dysfasi och talapraxi är förvärvade språkstörningar och uppkommer som en följd av hjärnskada. Flera aspekter av språket kan drabbas så som muntlig och skriftlig förståelse och uttrycksförmåga. Ofta är personligheten och de sociala färdigheterna bevarade men svårigheterna att kommunicera kan bli en stor begränsning för personen med språkstörning och leder ofta till nedsatt delaktighet och autonomi. Orsaken till afasi och/eller talapraxi kan vara stroke, en traumatisk hjärnskada, tumörer eller inflammatoriska processer. Stroke är den vanligaste orsaken. Vid vissa demenssjukdomar kan språkförmågan drabbas och orsaka progressiv afasi och/eller talapraxi. Varje år får mellan 7000 till 10 000 personer i Sverige afasi.

Indikationer för utredning

- Svårigheter att uppfatta det som sägs (svårigheter att efterfölja instruktioner, följa med i samtal, förstå skämt, talesätt etc.).
- Inget tal alls, eller mycket mödosamt eller fåordigt.
- Ordutbyten (säger en sak men menar en annan).
- Förväxlar ja och nej.
- Svårigheter att hitta rätt ord, uttrycka sig fullständigt.
- Mångordigt tal utan innehållsord eller svårigheter att hålla röd tråd vid berättande.
- Nyskapade ord.
- Upprepande av ett ord/fraser eller stavelser på ett onaturligt sätt.
- Nyttillkomna svårigheter att läsa och/eller skriva.

Utredning

Logopeden gör en kartläggning av språk- och kommunikationsförmåga samt behov av stöd från omgivningen. På funktionsnivå utreds språkliga förmågor, till exempel ordfinnande samt hör- och läsförståelse. På aktivitets- och delaktighetsnivå undersöks hur personen kommunicerar i vardagen samt om möjlighet finns att använda hjälpmedel.

Indikationer för behandlingsåtgärder

Svårigheter att förstå och/eller göra sig förstådd i en samtalssituation. Svårigheter med läs- och skrivförmåga. Påverkan på aktivitet och delaktighet i vardagslivet.

Behandlingsåtgärder

Behandling syftar till att optimera patientens förmåga att kommunicera och göra sig förstådd. Behandlingen innebär att man tränar på det som är svårt och/eller lär sig att kompensera för språksvårigheterna på olika sätt till exempel genom att använda kommunikationshjälpmedel eller olika strategier. Med hjälp av gester, kroppsspråk, nedskrivna alternativ och bilder kan man i vissa fall kommunicera trots svår afasi.

Skadans utbredning, patientens ork och motivation liksom omgivningens förmåga att anpassa sig till den nya situationen, spelar roll för rehabiliteringens mål och framgång.

Forskning har visat att intensiva behandlingsperioder (minst 4 timmar/veckan) kan ge goda resultat. Detta erbjuds om patienten bedöms kunna tillgodogöra sig sådan träning. En annan viktig del av behandlingen är träning för patientens kommunikationspartner vad gäller individuellt utprovade strategier för att underlätta samtal.

För patienter och/eller kommunikationspartner, som inte kan medverka i direkt behandling, erbjuds indirekt behandling i form av information, rådgivning, utbildning och handledning till den drabbade, närstående och berörd vårdpersonal. Uppföljning sker efter behov och i samråd med patienten och/eller närstående.

Referenser

1. Socialstyrelsen. Nationella riktlinjer för vård vid stroke, stöd för styrning och ledning Report no. 2020-1-6545 Socialstyrelsen, SE, 2020.
2. Brady MC, Kelly H, Godwin J, et al. Speech and language therapy for aphasia following stroke. Cochrane Database of Systematic Reviews 2016, Issue 6. Art. No.: CD000425. DOI: 10.1002/14651858.CD000425.pub4.
3. Dignam JK, Rodriguez AD and Copland DA. Evidence for intensive aphasia therapy: Consideration of theories from neuroscience and cognitive psychology. PM & R. 2016;8(3):254–67.
4. Simmons-Mackie, N., Worrall, L., Murray, L. L., Enderby, P., Rose, M. L., Paek, E. J., & Klippi, A. (2017, 2017/02/01). The top ten: best practice recommendations for aphasia. Aphasiology, 31(2), 131-151. <https://doi.org/10.1080/02687038.2016.1180662>
5. Blom-Johansson, M. Aphasia and Communication in Everyday Life. Doktorsavhandling, Uppsala Universitet, 2012.